

جرائم ناقص

(بررسی تطبیقی)

مولف: دکتر حسن فرهودی نیا

انتشارات پروژن

شیراز

کد ۶۸

نام کتاب: جرائم ناقص (بررسی تطبیقی)

مؤلف: دکتر حسن فرهودی نیا

ناشر: انتشارات فروزش

حروفچینی: واحد کامپیوتر انتشارات فروزش

تیراژ: ۳۰۰۰ نوبت چاپ: اول ۱۳۸۸

قیمت: ۱۹۰۰۰ ریال

شابک: ۹۶۴-۶۷۰۴-۰۵-۰ ISBN 964-6704-05-0

مراکز یخشی و فروش

دفتر و فروشگاه مرکزی: تبریز - خیابان امام خمینی، سه راه طالقانی، ساختمان جام جم، طبقه اول

تلفن: ۵۵۲-۷۹۲ - ۵۵۵۶۷۳۳ (۰۴۱۱) فاکس ۵۵۶۶۳۲۲ (۰۴۱۱)

فروشگاه شماره (۱): تبریز - خیابان امام خمینی، پایین تر از چهارراه آبرسانی، طبقه زیرین بانک سرمایه

تلفن: ۳۳۶۲۹۲۹ - ۳۳۶۱۳۱۷ (۰۴۱۱)

فروشگاه شماره (۲): تبریز - کوی ولیعصر - بالاتر از فلکه شریعتی - نرسیده به فلکه بازار

تلفن: ۳۳-۱۴۶۷ - ۳۳-۱۴۶۷ (۰۴۱۱)

مقدمه

شفاف و صریح بودن، نه تنها در روابط دولتها با شهروندان و میان آحاد مردم با یکدیگر امری زاینده و درخور ستایش محسوب می‌گردد؛ بلکه در نظام تقنینی کشورها نیز از موقعیت کاملاً برجسته و استثنائی برخوردار است. چنانچه این روابط به ویژه در بعد تقنینی صریح و روشن نبوده و در حاله‌ای از ابهام قرار داشته باشد باب تفسیرها و تلقی‌های گوناگون جانبدارانه و سودجویانه باز و زمینه سوء استفاده‌های احتمالی، هم از جانب حکومت‌کنندگان و هم از طرف برخی از حکومت‌شوندگان فراهم می‌گردد.

شاید بتوان اصل قانونی بودن جرم و مجازات را جلوه‌ای از شفافیت روابط میان حکومتها و آحاد مردم به حساب آورد. این اصل اقتضا می‌کند که حکومتها پیشاپیش سیاهه اعمال ممنوعه را اعلام کنند تا شهروندان در رفتارهای خود «بایدها و نبایدهای» قانونی را مدنظر قرار دهند. این امر از سویی مانع استبداد رأی قضات - به عنوان بخشی از حاکمیت - در تصمیمات قضائی می‌گردد و از طرف دیگر به آحاد مردم اطمینان می‌دهد که در صورت پرهیز از ارتکاب مناهی، در رفتارهای دیگر خود تحت مؤاخذه و تعقیب خودسرانه قوای حکومتی قرار نخواهند گرفت. مقررات مربوط به شروع به جرم و مفاهیم مشابه آن که با عنوان جرائم ناقص شناخته می‌شوند در قوانین موضوعه بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ ایران (مانند موقعیت برخی از این مفاهیم مثل جرم عقیم و محال در نظام کیفری پیشین) از ویژگی و خصوصیت «شفاف و صریح» بودن برخوردار نیست و متأسفانه آشفتگی شگفت‌انگیزی پیرامون این مقررات وجود دارد؛ بقاء و ادامه این وضعیت یا موجب تضییع حقوق و منافع جامعه به معنای اعم می‌گردد. زیرا افراد بزهکار به راحتی می‌توانند با سوء استفاده از ابهام و سکوت و اجمال این مقررات خود را از کیفر و تنبیه قانونی نجات دهند و با اعمال و رفتارهای مجرمانه کماکان منافع جمعی را تهدید کنند و حقوق آحاد جامعه را زیر پا بگذارند و یا زمینه استبداد رأی و تصمیمات خودسرانه در برخی از متولیان امور جامعه را فراهم می‌سازد که در اثر آن بسیاری از افراد صحیح‌العقل و درستکار جامعه ممکن است در معرض تعقیبات و تضییقات ناروا قرار گیرند. در مقررات کیفری قبل از سال ۱۳۵۲ ایران پیرامون جرم محال و اینکه مرتکب آن قابل

مجازات است یا خیر حکم روشنی وجود نداشت. به عبارت دیگر مقررات جزائی در این زمینه از شفافیت برخوردار نبود و قضات برابر تلقی خود از تئوریهای موجود با مرتکبین این جرم برخورد می‌کردند؛ برخی از قضات در متابعت از تئوری ذهنی آنان را قابل مجازات دانسته عده‌ای متأثر از تئوری موضوعی، آنها را شایسته کیفر نمی‌دانستند. نتیجه این امر به طوری که روشن است، با عدالت کیفری سازگاری نداشت، زیرا به خاطر یک امر، عده‌ای مجازات می‌شدند و برخی بدون مجازات می‌ماندند.

بعد از تصویب قانون جزای اصلاحی سال ۱۳۵۲ و اتخاذ موضع روشن در قبال جرم محال^(۱) عنوان گردید که نهاد مشابه دیگر شروع به جرم یعنی جرم عقیم، از جایگاه و حکم قانونی روشن برخوردار نیست و قابل مجازات بودن مرتکب این جرم محل تردید است^(۲).

مقررات مربوط به شروع به جرم با تصویب قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱ در معرض دگرگونی قرار گرفت. هر چند که محدوده و تعریف شروع به جرم اصطلاحی در ماده ۱۵ این قانون حفظ شد ولی قابل مجازات بودن آن در کلیه موارد، کاملاً در پرده ابهام ماند.

با تصویب ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی و تبصره‌های آن در سال ۱۳۷۰، این دگرگونی و مآلاً آشفتگی به اوج خود رسیده است؛ به نحوی که به عقیده برخی از نویسندگان، هیچ یک از انواع و موارد قانونی شروع به جرم قابل مجازات نیستند و بعضی از مواد قانونی مصوب پیش از سال ۱۳۷۰ که در آنها شروع به جرم قابل مجازات پیش‌بینی شده بود با تصویب ماده ۴۱ در سال یاد شده، موقعیت قانونی خود را از دست داده‌اند و در آن موارد هم نباید مرتکب شروع به جرم مجازات شود^(۳).

هر چند که این دیدگاه نسبت به موارد قانونی منصوص قابل مجازات بودن شروع به جرم، قابل دفاع نیست و نوعی اجتهاد در مقابل نص محسوب می‌گردد و پیش‌بینی دوباره و مجدد آن موارد در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ (بخش تعزیرات) مانند ماده ۵۹۴ قانون مجازات اسلامی

۱- تبصره ذیل ماده ۲۰ قانون جزای اصلاحی سال ۱۳۵۲ در این زمینه مقرر می‌دارد: «در صورتی که اعمال انجام یافته ارتباط مستقیم با ارتکاب جرم داشته باشد ولی به جهات مادی که مرتکب از آنها بی‌اطلاع بوده وقوع جرم غیرممکن باشد عمل در حکم شروع به جرم محسوب می‌شود.»

۲- پرویز صانعی، حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ چهارم، تهران، گنج دانش ۱۳۷۱ ص ۲۹۵.

۳- مهدی فرومند، شروع به جرم در حقوق جزای جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس ۱۳۷۲ ص ۳۴۰.

پیرامون شروع به ارتشاء و تبصرة ذیل ماده ۶۲۱ از قانون مزبور پیرامون شروع به ریودن انسان و... مخدوش و ناصحیح بودن تلقی یادشده را ثابت می‌کند،^(۱) اما سوال برانگیز بودن اقدام مقنن سال ۱۳۷۰ را مبرهن می‌سازد و نقص و ایراد دیدگاه یادشده از منقصدت کار مقنن چیزی نمی‌کاهد. هر چند وضعیت فعلی مقررات شروع به جرم در نظام جزائی کشور ما یک بررسی مستقل و علیحده در راستای کشف چند و چون قضیه را اقتضا می‌کند تا معلوم شود که مقنن بر چه اساس و متأثر از کدام زمینه‌های عقیدتی و فکری احتمالی این تغییرات را ضروری دانسته است؛ با این حال پس از مطالعات مقدماتی به این نتیجه رسیدیم که اگر موضوع به صورت تطبیقی مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد و با استفاده از داده‌های این بررسی، نتیجه‌گیری شده پیشنهادات اصلاحی ارائه گردد، نظام جزائی کشور ما در ارتباط با جرائم ناقص به ویژه در زمینه شروع به جرم، از غنای بیشتری برخوردار شده، از کاستی‌های موجود رها می‌شود. زیرا سیستم جزائی هر کشور به عنوان بخشی از فرهنگ عمومی بشری چنانچه در تعامل با نظامهای جزائی دیگر قرار بگیرد و با آنها توزین و سبک و سنگین شود می‌تواند از نقائص و کاستی‌های احتمالی پالایش یابد و در جهت کمال و ترقی گام بردارد و از این طریق تا جائی که مقدور است در مسیر وحدت نظامهای جزائی - که یکی از مشغله‌های فکری - انسانی دانشمندان حقوق و نهادهای بین‌المللی است - قدم بگذارد. به علاوه چنین تصور می‌شود که بررسی و مطالعه تطبیقی هر موضوعی از موضوعات حقوقی صعوبت و خشکی خاص یک تحقیق محض حقوقی را از میان می‌برد و به «تحقیق» حلاوت و طراوت بیشتری اعطا می‌کند.

در صورت تحمل رنج مطالعه این تحقیق مشاهده خواهد شد که در حد امکان و بضاعت علمی اندک، با استفاده از دستاورد بررسی تطبیقی، ضمن کاوش محرک‌های احتمالی مقنن ایران بعد از انقلاب در تصویب مقررات جدید شروع به جرم و توضیح نقائص و مزیت‌های آن، به بیان و ارائه راه‌حل‌های اصلاحی در قالب مواد قانونی توفیق حاصل شده است^(۲). در راستای نیل به این هدف، پس از بررسی تطبیقی هر یک از مسائل و مباحث پیرامون موضوع تحقیق در نظام جزائی کشورهای مورد مطالعه، با تکیه بر قوانین کیفری، دکترین، آرای محاکم، نظریات فقها، هر جا که رجحان و مزیتی بوده بازگو و در هر مورد که منقصدت و کاستی مشاهده گردیده، به طور صریح بیان شده است.

۱- رأی وحدت رویه شماره ۶۳۵ مورخ ۱۳۷۸/۴/۸ دیوانعالی کشور نیز موارد منصوص را از حکم ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی خارج دانسته است. ضمیمه روزنامه رسمی شماره ۶۷۴/۷۸ ص ۲۷۸. به ضمیمه چهارم در قسمت ضمائم مراجعه شود.

۲- به صفحه ۹۷ مراجعه شود.

تلاش کرده‌ام تا مطالعه و بررسی، در پرتو فرضیه‌های مطروحه صورت پذیرد در این اثر به دنبال اثبات فرضیه‌های ذیل بوده‌ام:

۱- برای تحقق شروع به جرم، انصراف غیر ارادی یعنی؛ دخالت عامل خارجی در بازداشتن مجرم از اتمام عمل لازم است. این ویژگی، برعکس حقوق جزای کنونی ایران در نظام جزائی کشورهایی که دارای حقوق نوشته هستند از جمله فرانسه، مصر و سوریه مورد قبول واقع شده است.

۲- در حقوق جزای کشورهای مصر، فرانسه و سوریه مجازات جرائمی که در آنها شروع به جرم پذیرفته شده، کمتر از کیفر جرم تام است، لیکن با لحاظ ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی اساساً قابل مجازات بودن شروع به جرم در نظام کیفری ایران محل تأمل و تردید است.

۳- مقنن ایران برعکس مقنن فرانسه، مصر و سوریه درباره جرائم ناقص (شروع به جرم، محال و عقیم) موضع روشن و صریح ندارد. همچنین قانونگذار سوریه به عکس قانونگذاران فرانسه، مصر و ایران پیرامون جرم محال موضعی کاملاً روشن و صریح دارد.

۴- مقدمه حرام و تجری در فقه اسلامی موضوع مستقلی هستند که با بحث شروع به جرم در علم حقوق مطابقت ندارند.

همچنین به زعم خود موفق شده‌ام تا مسئله و سوالهای اصلی این تحقیق را که انگیزه نگارش این اثر محسوب می‌گردد به خوبی تبیین نمایم. سائله اصلی این بوده است که در نظامهای کیفری دنیا از جمله در نظام جزای ایران اندیشه مجرمانه و نیز اعمال مقدماتی - با استثنائاتی در مورد اخیر - جرم و قابل مجازات نیستند و تنها شروع به اجرا تحت شرایطی قابل مجازات است. با این حال در نظام کیفری ایران نظر به نحوه تنظیم عبارتی ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی، اولاً نقش «انصراف» در تحقق شروع به جرم در حاله‌ای از ابهام قرار گرفته است، ثانیاً قابل مجازات بودن مرحله عملیات اجرایی هم محل تردید است، ثالثاً در موارد خاص شروع به جرم مانند شروع به سرقت و کلاهبرداری نظراً به ماده ۴۱ معلوم نیست وجود کدام رکن یا ارکانی شرط دانسته شده است.

از آنجایی که حقوق جزای فرانسه الگوی حقوق جزای عرفی کشور ما بوده است و برخی از قواعد و اصول کیفری در این زمینه در حقوق کیفری فرانسه ریشه دارد؛ از طرفی تأثیر حقوق جزای

اسلامی - فقه امامیه - در قواعد کیفری ایران قبل از انقلاب و در حد بسیار چشمگیر تری بعد از انقلاب محرز و مسلم است و حقوق جزای کشورهای مصر و سوریه در میان کشورهای اسلامی از برجستگی خاصی برخوردار و بعضاً متأثر از حقوق جزای اسلامی - فقه اهل سنت - است؛ در تألیف حاضر تلاش شده است، تا در کنار تکیه بر مسئله اصلی، ضمن یک مطالعه و بررسی تطبیقی برای هر یک از سوالات ذیل پاسخ روشن و قانونی داده شود.

۱- آیا به موجب حقوق جزای کشور ایران، فرانسه، مصر و سوریه، در تحقق شروع به جرم

انصراف غیرارادی مرتکب شرط است و یا بدون توجه به عامل انصراف - اعم از ارادی و

غیرارادی - عدم حصول نتیجه منظور، برای تحقق شروع به جرم کافی است؟

۲- آیا باید مجازات شروع به جرم به عنوان عکس العمل اجتماعی با کیفر جرم تام همسان باشد، یا

باید کیفر سبکتری در نظر گرفته شود و یا به طور کلی به لحاظ عدم حصول نتیجه، مجازات

مرتکب لازم نیست؟

۳- اگر ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی شامل جرائم عقیم و محال هم باشد، حکم شروع به جرم

به مفهوم اخص آن در قانون جزای کشور ما چیست؟

۴- شروع به جرم چه تفاوتی با مقدمه حرام و تجری در فقه اسلامی دارد.

به طوری که عنوان گردید، سعی وافر داشته‌ام تا مطالعه و بررسی در پرتو فرضیه‌های مطرحه و

پاسخگویی به سوالات محوری آن صورت پذیرد. از بحث‌های حاشیه‌ای که جز فربه و حجیم ساختن

تألیف کارآیی دیگری ندارد پرهیز شده است و اگر احیاناً به چنین مباحثی پرداخته‌ام، از باب

ضرورت و در حد مدخل و تمهید ورود به موضوع اصلی صورت گرفته است. سعی کرده‌ام تا حاصل

تحقیق که در قالب مواد قانونی پیشنهادی ارائه شده است از یک سو عاری از نقائص و کاستی‌هایی

باشد که طی بررسی به آنها اشاره شده و از طرف دیگر متضمن مزینتها و برتری‌هایی باشد که در برخی

از نظامهای جزایی مشاهده شده است.

همچنین ضمن تحقیق، تلاش کرده‌ام تا اهمیت و اکثش اجتماعی به صورت تعیین مجازات

مناسب در برخورد با پدیده «جرائم ناقص» و تأمین صیانت جامعه از دست‌اندازی بزهکاران را نشان

دهم. سعی کرده‌ام ضمن مطالعه و بررسی تطبیقی نظام کیفری چهار کشور ایران، فرانسه، مصر و

سوریه در زمینه جرائم ناقص، وجوه اشتراک و افتراق و نقاط قوت و ضعف هر یک از سیستم‌های

حقوقی یاد شده را نشان دهم تا زمینه پیشنهاد طرح جامع و مانع در خصوص «جرائم ناقص» فراهم

گردد و تصور می‌کنم به ارائه چنین پیشنهادی توفیق یافته‌ام. ضمن بررسی مباحث مقدمه حرام و تجری در فقه اسلامی و تأثیر احتمالی آنها در نظام جزای ایران نشان داده‌ام که این مباحث تا چه حدودی با جرائم شروع به جرم و عقیم و محال تفاوت دارند. ضمن تحقیق به این نکته نیز پرداخته شده است که اگر متقن ایران در باره شروع به جرم و اخوات آن (جرم محال و عقیم) حکم صریح و روشنی ندارد چرا و چگونه در برخی از قوانین خاص، شروع به جرم را قابل مجازات دانسته است؟ و آیا در نظام جزائی کشورهای مورد نظر چنین وضعیتی مشاهده می‌شود یا خیر؟

موضوع تحقیق در ضمن دو فصل مورد بررسی قرار گرفته است. فصل اول مشتمل بر سه بخش است: بخش نخست متکفل بیان کلیاتی پیرامون شروع به جرم است از قبیل واژه‌شناسی، سابقه تاریخی و... ارکان شروع به جرم در قالب چندین مبحث و گفتار و زیرمجموعه‌های کوچکتر مباحث بخش دوم فصل اول را به خود اختصاص داده است. مجازات شروع به جرم با زیر مجموعه‌هایش موضوع بخش سوم و پایانی فصل اول است.

فصل دوم این اثر را به بررسی جرائم ناقص دیگر یعنی جرم عقیم، محال و مفاهیم مشابه فقهی آنها یعنی تجری، مقدمه حرام، قاعده سد ذرایع اختصاص داده‌ام.

نگارنده امیدوار است که این تحقیق مورد استفاده جامعه حقوقی کشور و دانشکده‌های حقوق قرار بگیرد و الهام بخش قوه مقننه و قضائیه در هر چه غنی‌تر ساختن نظام جزائی کشور باشد.

برخود فرض می‌دانم تا از اساتید بزرگوار و معلمین گرانقدری که از دوران طفولیت تا کنون از محضر آنان دانش آموختم، عموی گرانقدر و پرهیزکارم حاج آقا فرهودی، استاد متقی‌ام، حاج آقا فیض سرابی و اساتید دوران دانشگاهی‌ام، استاد بزرگوار دکتر دادبان، دکتر آزمایش، دکتر آشوری، دکتر محقق داماد، دکتر گرچی، دکتر حبیب‌زاده و سایر عزیزان که از چشمه فیاض دانش آنان سیراب شده‌ام تشکر و قدردانی کنم. همچنین از دست‌اندرکاران و متصدیان محترم انتشارات فروزش و کارکنان زحمت‌کش این واحد که در ارائه و نشر اثر حاضر زحمت فراوان کشیده‌اند سپاسگزاری^۵ نمایم.

فهرست

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۴	مقدمه
فصل اول - شروع به جرم	
۱۹	بخش اول - کلیات
۱۹	مبحث اول: واژه‌شناسی
۲۱	مبحث دوم: سابقه تاریخی
۲۶	مبحث سوم: مراحل ارتکاب جرم
۲۸	گفتار نخست: مراحلی که حقوق جزا دخالت نمی‌کند
۲۸	اول: مرحله تفکر و اتخاذ تصمیم و استثنائات قانونی آن
۳۵	دوم: مرحله اعمال مقدماتی و اصل غیرقابل مجازات بودن آن
۳۸	الف: استثنائات اصل
۳۸	یک: مواردی که عمل مقدماتی به خودی خود جرم مستقل است
۳۹	دو: مواردی که عمل مقدماتی مصداق معاونت در جرم است
۳۹	سه: مواردی که عمل مقدماتی عامل مشدده جرم است
۴۰	ب: غیرقابل مجازات بودن اعمال مقدماتی و حکم ماده ۶۶۴ ق.م.ا.
۴۵	گفتار دوم: مراحلی که حقوق جزا دخالت می‌کند
۴۶	بخش دوم: ارکان شروع به جرم
۴۶	مبحث اول: رکن قانونی و مطالعه تطبیقی آن

۵۰	مبحث دوم: رکن مادی	۵۰
۵۰	گفتار نخست: شروع به اجرا	۵۰
۵۱	اول: تفکیک عمل اجرائی از عمل مقدماتی	۵۱
۵۲	الف: تئوری موضوعی یا مادی	۵۲
۵۴	ب: تئوری ذهنی یا شخصی	۵۴
۵۵	ج: تئوری تلفیقی	۵۵
۵۶	د- مطالعه تطبیقی	۵۶
۶۶	دوم: حکمی یا موضوعی بودن شروع به اجرا	۶۶
۶۷	گفتار دوم: دخالت عامل خارجی	۶۷
۶۸	اول: تفاوت انصراف ارادی و انصراف غیرارادی در مجازات مرتکب	۶۸
۷۱	دوم: مفهوم انصراف ارادی و غیرارادی	۷۱
۷۶	سوم: زمان انصراف	۷۶
۷۶	چهارم: انصراف در جرائم مطلق و مقید	۷۶
۷۸	پنجم: وصف حقوقی انصراف ارادی	۷۸
۸۱	مبحث سوم: رکن معنوی	۸۱
۸۲	گفتار نخست: قصد مجرمانه و ارتکاب جرم معین	۸۲
۸۳	گفتار دوم: قصد مجرمانه و جرائم غیرعمدی	۸۳
۸۵	گفتار سوم: قصد مجرمانه و جرائم ترک فعل	۸۵
۸۵	گفتار چهارم: قصد مجرمانه و عدم مطابقت نتیجه حاصله با آن	۸۵
۸۷	مبحث چهارم: شروع به جرم در برخی عناوین مجرمانه	۸۷
۸۷	گفتار نخست: شروع به جرم در جرائم شفاهی	۸۷
۸۸	گفتار دوم: شروع به جرم در جرائم مطلق و مقید	۸۸
۸۹	گفتار سوم: شروع به جرم در جرائم اعتیادی	۸۹
۹۲	گفتار چهارم: شروع به جرم در جرائم مرکب	۹۲

مبحث پنجم: شرکت و معاونت در شروع به جرم	۹۴
بخش سوم: مجازات شروع به جرم	۹۸
مبحث اول: قلمرو اجرا	۹۹
گفتار نخست: مقنن فرانسه	۹۹
گفتار دوم: مقنن مصر	۱۰۰
گفتار سوم: مقنن سوریه	۱۰۳
گفتار چهارم: مقنن ایران	۱۰۴
مبحث دوم: قواعد جاری در تعیین مجازات شروع به جرم	۱۱۰
گفتار نخست: قاعده تساوی و حقوق جزای فرانسه	۱۱۱
گفتار دوم: قاعده تخفیف قانونی و حقوق جزای مصر	۱۱۲
گفتار سوم: قاعده تخفیف قانونی و حقوق جزای ایران	۱۱۴
گفتار چهارم: قاعده تخفیف قضایی و حقوق جزای سوریه	۱۱۵

فصل دوم - جرائم ناقص دیگر (مفاهیم مشابه با شروع به جرم)

تمهید	۱۲۱
بخش اول: جرم عقیم	۱۲۳
مبحث اول: تعریف	۱۲۳
مبحث دوم: ارکان جرم عقیم	۱۲۴
گفتار نخست: رکن قانونی	۱۲۴
گفتار دوم: رکن مادی	۱۲۸
گفتار سوم: رکن معنوی	۱۲۹
مبحث سوم: مجازات جرم عقیم	۱۲۹
بخش دوم: جرم محال	۱۳۳

- ۱۳۳ مبحث اول: تعریف
- ۱۳۴ مبحث دوم: عرصه ابراز دیدگاهها
- ۱۳۵ گفتار نخست: جرم محال مجازات ندارد - دیدگاه اول
- ۱۳۷ گفتار دوم: جرم محال در تمامی حالات قابل مجازات است - دیدگاه دوم
- ۱۳۹ گفتار سوم: تمیز میان محال مطلق و محال نسبی - دیدگاه سوم
- ۱۴۱ گفتار چهارم: تمیز میان محال قانونی و محال عملی - دیدگاه چهارم
- ۱۴۵ مبحث سوم: مطالعه تطبیقی
- ۱۴۵ گفتار نخست: نظام کیفری فرانسه
- ۱۴۸ گفتار دوم: نظام کیفری مصر
- ۱۵۱ گفتار سوم: نظام کیفری سوریه
- ۱۵۲ اول: اصل قابل مجازات بودن جرم محال در این نظام
- ۱۵۲ دوم: استثنائات اصل
- ۱۵۲ الف: ارتکاب جرم با رفتار غیر معقول و ساده لوحانه
- ۱۵۳ ب: جرم وهمی
- ۱۵۸ گفتار چهارم: نظام کیفری ایران
- ۱۶۳ مبحث چهارم: مقایسه جرم محال با جرم عقیم و شروع به جرم
- ۱۶۳ گفتار نخست: مشابهت ها
- ۱۶۴ گفتار دوم: تمایزها
- ۱۶۴ اول: تمایز جرم محال با عقیم
- ۱۶۵ دوم: تمایز شروع به جرم با عقیم
- ۱۶۵ الف: از جهت اعمال مادی
- ۱۶۵ ب: از جهت انصراف
- ۱۶۹ ج: از جهت نتیجه مجرمانه
- ۱۶۹ د: از جهت مجازات و یقینی بودن قصد مجرمانه

۱۶۹	ه: از جهت اوضاع و احوال خاص	۱۶۹
۱۶۹	۱: خودداری از تکرار عمل	۱۶۹
۱۷۰	۲: ندامت	۱۷۰
۱۷۱	۱-۲: تفاوت ندامت با انصراف ارادی	۱۷۱
۱۷۱	۲-۲: آثار ندامت	۱۷۱
۱۷۵	سوم: تمایز شروع به جرم و محال	۱۷۵
۱۷۷	بخش سوم: تجری	۱۷۷
۱۷۷	مبحث اول: تعریف تجری و حالتی که رفتار مرتکب، تجری محسوب می‌شود	۱۷۷
۱۷۹	مبحث دوم: جایگاه تجری در علوم اسلامی	۱۷۹
۱۸۰	مبحث سوم: تجری و دیدگاه‌های گوناگون	۱۸۰
۱۸۰	گفتار نخست: تجری موجب عقاب است - گرایش اول و دلایل آن	۱۸۰
۱۸۴	گفتار دوم: تجری موجب عقاب نیست - گرایش دوم و دلایل آن	۱۸۴
۱۸۹	مبحث چهارم: مقایسه گرایش‌ها با دکترین حقوقی	۱۸۹
۱۹۲	بخش چهارم: مقدمه حرام	۱۹۲
۱۹۲	مبحث اول: تعریف	۱۹۲
۱۹۳	مبحث دوم: مقدمه حرام و دیدگاه‌های گوناگون	۱۹۳
۱۹۳	گفتار نخست: مقدمه حرام، حرام است - دیدگاه اول	۱۹۳
۱۹۵	گفتار دوم: مقدمه حرام، حرام نیست - دیدگاه دوم	۱۹۵
۱۹۷	مبحث سوم: مقایسه دیدگاه‌ها با دکترین حقوقی	۱۹۷
۱۹۸	مبحث چهارم: نقد نظریه شورای نگهبان	۱۹۸
۲۰۰	بخش پنجم: قاعده سد ذرایع	۲۰۰

مبحث اول: تعریف قاعده	۲۰۰
مبحث دوم: قاعده سد ذرایع و دیدگاههای گوناگون	۲۰۱
گفتار نخست: دیدگاهی که این قاعده را معتبر می‌داند و دلایل آن	۲۰۰
گفتار دوم: دیدگاهی که قاعده سد ذرایع را معتبر نمی‌داند	۲۰۳
نتیجه‌گیری و خلاصه پیشنهادات	۲۰۴
ضمائم	۲۱۰
ضمیمه اول: آراء و نظریات پیرامون عمل مقدماتی	۲۱۱
ضمیمه دوم: آراء و نظریات پیرامون عمل اجرائی	۲۱۹
ضمیمه سوم: آراء و نظریات پیرامون دخالت عامل خارجی در تحقق شروع به جرم	۲۲۹
ضمیمه چهارم: آراء و نظریات پیرامون تعدد مادی یا معنوی تلقی شدن شروع به جرم با جرم کامل از همان نوع	۲۴۱
ضمیمه پنجم: آراء و نظریات پیرامون شروع به جرم قابل مجازات	۲۵۱
فهرست منابع	۲۶۳